

זהים ולא זהים

מוגש על ידי מ.ת.י, מחקר התאומים הישראלי

ד"ר אריאל כנפו, המחלקה לפסיכולוגיה, האוניברסיטה העברית בירושלים (mehkar.teomim@gmail.com)

הורים לתאומים שלום,

מזה מספר שנים אנו עורכים מחקר תאומים ישראלי חסר תקדים מבחינת היקפו. הודות לכם, מדובר במחקר התאומים הגדול ביותר שנערך בארץ עד היום!

מה מצאנו עד עכשיו? כעשרה פרסומים מדעיים כבר יצאו או עומדים לצאת לאור בהתבסס על נתוני המחקר. אחרים נמצאים בשלבים שונים של הכנה. אנו שמחים להציג לכם בעלון זה חלק מהממצאים המעניינים ביותר של מחקרנו, שכן אנו סבורים כי מידע זה יהיה מעניין במיוחד עבורכם, הורים לתאומים.

מחקרנו עוסק בהתנהגות חברתית של תאומים, ועוקב אחר התפתחותם מגיל 3 ואילך. בימים אלו אנו מרחיבים את נושא המחקר שלנו, ומתמקדים גם בהורות לתאומים ובנושאים הקשורים לכך (ראו בתביה הבאה). חלק מהמחקר (כיום בקרב ילדים בני שלוש עד חמש) נערך באוניברסיטה העברית, במעבדה המותאמת לילדים שבנינו במיוחד לשם כך. חלק לא פחות חשוב נערך באמצעות שאלונים שעליהם עונים הורים. כהורים לתאומים, בודאי תסכימו איתנו שלגדל שני ילדים שנולדו יחד זו חוויה מיוחדת במינה, הראויה למחקר.

אתם מוזמנים להיכנס לאתר האינטרנט שלנו: www.teomim.com ולהוות חלק מקהילת תאומים לומדת וכזו העוזרת לנו ללמוד.

תוכלו להשתתף במחקר, ואולי תוכלו לספר על המחקר שלנו להורי תאומים אחרים, שעשויים להתעניין במחקר.

תודה, צוות המחקר.

בכל שאלה נשמח לעמוד לרשותכם בטל' 02-5883798 או בדוא"ל mehkar.teomim@gmail.com

איך באים הורים לעולם? מחקר התאומים הגיע לגיל 6

כל הורה לתאומים יודע עד כמה לא-פשוט להיות הורה לשני ילדים בני אותו גיל שלעיתים הם שונים לחלוטין זה מזה...

איך הורים מגיבים כאשר יש ילד אחד שדורש הורות מסוג שונה לגמרי מאחיו או אחותו?

בימים אלה אנו מתחילים באיסוף המידע עבור השלב השלישי במחקרנו, בקרב משפחות תאומים בני 6 –

העוסק הן בשאלה כיצד אופי ההורים משפיע על ילדיהם, אך גם כיצד האופי של הילדים משפיע על ההורים.

כיצד ההורים מגיבים לתכונות המולדות של הילד? איך זה משפיע על ההורות?

אם ההורים יצליחו להבין מה בילד גרם להם לפעול בצורה כזו או אחרת, הדבר עשוי לעזור להם להבין

את הייחודיות של כל אחד ולהתאים לכל אחד את ההורות המתאימה לו.

מה שעבד עם ילד אחד, לא בהכרח יעבוד עם השני...

תאום גדול, תאום קטן

על הקשר בין הבדלי משקל בלידה אצל תאומים ובין בעיות התנהגות בילדות המוקדמת

14% מזוגות התאומים (בני אותו מין) במחקר התאומים הישראלי הם תאומים דיסקורדנטיים, כלומר כאלה שנולדו כשביניהם פער משמעותי במשקל הלידה (לפחות 20% הפרש). מהן ההשלכות ארוכות הטווח של הבדל משקל זה? מקובל לדבר על התאום הקטן יותר, אשר לו פחות משאבים ונטייה רבה יותר לבעיות התפתחותיות. בשיתוף פעולה עם ד"ר מנקוטה מבי"ח הדסה החלטנו להתמקד בהשלכות על התאום הגדול מבין השניים.



מחקרים מראים קשר חיובי בין גודל ומשקל בלידה ובין תוקפנות (גורם משמעותי בבעיות התנהגות אצל ילדים). יש לציין כי קשר זה הוא קשר מורכב, ולפי מחקרים אחרים הוא כנראה תלוי בתקופה קריטית הקובעת את רמת ההשפעה של גודל-גוף על תוקפנות.

חשוב להתבונן על הקשר בין משקל ובין תוקפנות כאשר בוחנים אותו במשפחה, ולנסות להבין את הגורמים הפועלים במסגרת המשפחתית ועשויים להביא להבדלים בין התאומים שנולדו במשקל שונה. הבדלי משקל בלידה יכולים לעורר תגובות שונות מסביבתם הקרובה של הילדים. איך ניתן לבחון את זה? תאומים מאותו מין וגיל, החולקים את אותה סביבה משפחתית, שיש ביניהם פער משמעותי במשקל בלידה מאפשרים לבחון את ההשפעה הזו.

מהי ההשפעה של הבדלי המשקל על ההתנהגות? איזה תאום צפוי לפתח יותר בעיות התנהגות?

שיערנו כי התאומים הגדולים יותר יגלו נטייה חזקה יותר לפיתוח בעיות התנהגות מאשר אחיהם או אחיותיהם הקטנים יותר. המחקר בדק משפחות של תאומים בגיל 3.5, בני אותו מין, שהיה ביניהם פער של לפחות 20% במשקל הלידה. התנהגות הילדים נבחנה על ידי שאלון שניתן לאם, הבוחן בין היתר נושאים של בעיות התנהגות. לפי ממצאי המחקר, ניתן לראות כי אכן הבדלי משקל בין תאומים קשורים, ברמת המשפחה, להבדלים בין התאומים בנושא של בעיות התנהגות. כלומר, התאום הגדול יותר נוטה לסבול מיותר הפרעות התנהגות מאשר אחיו התאום. בנוסף, נמצא כי קשר זה הוא מעט חזק יותר בקרב תאומים לא זהים מאשר בקרב תאומים זהים. מה יכולים להיות הגורמים להבדלים אלו?

1. גם בגיל 3, התאום שנולד גדול יותר הוא גדול פיזית באופן משמעותי מהתאום השני. ניתן להניח שהתאום הגדול יותר הוא גם חזק יותר, ולכן יהיה לו קל יותר להשתמש בכוח פיזי כדי להשיג מטרה מסוימת. התאום הגדול יותר צפוי להיתקל ביותר הזדמנויות להתנהגות אגרסיבית, מבחינה פיזית - ביחס לאחיו הקטן יותר.

2. לפי נתוני המחקר, התאומים הקטנים יותר נוטים להישאר זמן ארוך יותר באשפוז בבית החולים, ביחס לאחיהם הגדולים פיזית. עובדה זו עשויה לגרום לטיפול מועדף של האם כלפי התאום הקטן. הדבר עלול לעורר קנאה, וכתוצאה מכך, התפתחות בעיות התנהגות אצל התאום הגדול יותר.

המחקר הזה נותן תשובה נוספת לשאלה הנשאלת פעמים רבות לגבי אופיים של תאומים - כיצד ילדים שנולדו יחד, וגדלו באותה משפחה יכולים להיות כה שונים זה מזה?

מחקרים רבים מצאו קשר בין הטמפרמנט של הילד ובין התנהגותו בסביבה החברתית שלו. המחקר הנוכחי מבקש לבחון את הקשר הזה על רקע השפעות גנטיות וסביבתיות, ובאופן ספציפי מתמקד בקשר בין בעיות חברתיות של ילדים עם ילדים אחרים לבין שלושה מאפייני טמפרמנט: רמת רגש שלילי, חברתיות ורמת פעילות.

כיצד נגדיר בעיות חברתיות של ילדים בילדות המוקדמת? בעיות אלה מאופיינות ביכולת מוגבלת ליצור קשר עם ילדים אחרים באופן חיובי ומספק. דבר זה יכול לבוא לידי ביטוי בהימנעות של הילד מחברת ילדים אחרים או בתגובות שליליות ודחייה כלפי הילד על ידי ילדים אחרים.

מתוצאות מחקר התאומים שלנו עולה כי יש קשר משמעותי בין בעיות חברתיות לבין טמפרמנט. לפי המחקר, ילד המבטא רגש שלילי ברמה גבוהה ומפגין רמה נמוכה של חברתיות ואקטיביות – נוטה יותר לבעיות חברתיות.

כמו כן, במחקר נראתה השפעה גנטית על בעיות חברתיות, ועל הקשר בין טמפרמנט ובעיות חברתיות. מתוך התוצאות ניתן לראות כי

הטמפרמנט של הילד קשור קשר הדוק להתפתחות החברתית שלו, וכי יש לקחת בחשבון את אותן תכונות כאשר שוקלים התערבות בסיטואציה חברתית בעייתית עבור הילד.



מה זה טמפרמנט?

הורים ליותר מילד אחד, ובעיקר הורים לתאומים יכולים להעיד כי ילדיהם היו שונים זה מזה כבר מרגע הלידה.

כיצד נגדיר את ההבדלים האלו? "טמפרמנט" הוא מונח המתייחס למגוון מאפייני ההתנהגות הייחודיים לילד, הניכרים בו כבר בשבועות הראשונים לחייו. התינוק מאופיין באמצעות תיאורים התנהגותיים ספציפיים כמו רמת פעילות וערנות ובאמצעות תיאורים מורכבים יותר כמו רמת קשב ומידת ביישנות.

המחקר הפסיכולוגי יצר סיווג של שלושה סוגי טמפרמנט עיקריים: ילדים "נוחים" (Easy), ילדים "קשים" (Difficult) וילדים "הזקוקים לזמן כדי להתחמם" (Slow to warm up). חלק ממימדי הטמפרמנט נשאר יציב במשך השנים וחלקם מתעצבים ומשתנים עם התפתחותו של הילד ושל אישיותו.

המחקר שלנו התמקד בשלושה מימדים של טמפרמנט: הבעת רגש שלילי, רמת פעילות וחברתיות.

Benish-Weisman, M., Steinberg, T., & Knafo, A. Genetic and environmental links between children's temperament and their problems with peers. *Israel Journal of Psychiatry*

מהות הקשר בין תאומים בגיל הרך:

המחקר הגדול ביותר שנעשה אי פעם על יחסים בין תאומים

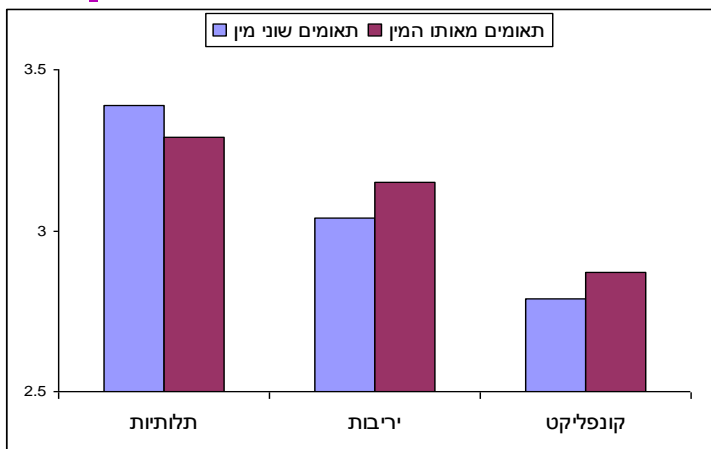


למרות העניין הרב שמעוררים תאומים והקשר ביניהם, נעשו מעט מאוד מחקרים מדעיים שמטרתם לבחון את מהות הקשר בין התאומים. כחלק ממחקר התאומים הישראלי ביצענו את המחקר הגדול ביותר שנעשה אי פעם על יחסים בין תאומים. מחקר זה בוחן יחסים בין תאומים על סמך דיווחי אמהות לגבי הקשר בין התאומים שלהן. האימהות נשאלו על רמות הקירבה בין התאומים (לדוגמא: "עד כמה אוהב להיות עם התאום", "עד כמה מבין את התאום השני"), **קונפליקט** ("כמה רב ומתווכח עם התאום"), **תלות** ("מצב רוחו מושפע ממצב רוחו של התאום", "מתגעגע לתאום כאשר לא נמצא") ו**היריבות** ביניהם ("מקנא כשאת/בן זוגך עושה משהו עם התאום"). במחקר נבדקו 1281 זוגות תאומים בסביבות גיל 3.5 (אנו כבר אוספים נתוני מחקר מגיל 5 ו-6).

ראשית, נמצא כי רמות הקירבה המדווחות בממוצע בין תאומים הן גבוהות מאוד (ממוצע של 4.4 מתוך סולם של 5). נשאלת השאלה: האם יחסי תאומים הם יחסי אחים לכל דבר, או האם ישנם מאפיינים ייחודיים לקשר ביניהם? לכן דגמנו גם מדגם קטן יותר של זוגות אחים יחידאים (שאינם תאומים) וערכנו השוואה בין יחסי התאומים ליחסי היחידאים. תאומים מתאפיינים ברמות גבוהות יותר של קירבה ותלות בהשוואה ליחידאים. לעומת זאת, לא נמצאו הבדלים בין תאומים ליחידאים ברמות של קונפליקט ויריבות.

תאומים זהים ולא זהים והקשר ביניהם

שאלות נוספות וחשובות הן: האם הסברה המקובלת לפיה הקשר בין תאומים זהים חזק יותר מאשר בין תאומי אחווה (תאומים לא זהים) נכונה, והאם יש השפעה למינם של התאומים על איכות הקשר? לכן, בדקנו בנוסף האם קיימים הבדלים בקשר בין:



(א) תאומים זהים גנטית לתאומי אחווה.

(ב) תאומים מאותו המין לתאומים שוני מין (זוגות המורכבים מבן ובת).

מצאנו כי אכן עבור תאומים זהים מדווחות האימהות על רמות קירבה ותלות גבוהות יותר בהשוואה לאימהות של תאומי אחווה. (מעניין לציין כי הממצא חזר על עצמו גם במשפחות שבהן האם אינה מודעת לכך שהתאומים שלה זהים).

בין תאומים מאותו המין נמצאו רמות גבוהות יותר של קונפליקט ויריבות. לעומת זאת נמצאה תלות גבוהה יותר בין תאומים שוני מין, כפי שניתן לראות בגרף. לא נמצאו הבדלים בקירבה בין תאומים שונים מין ומאותו מין.

מחקר זה מראה כי הקשר בין תאומים בתקופת הגיל הרך הוא ייחודי, בכך שמתאפיין לרוב ברמות קירבה ותלות גבוהות יותר מאשר יחסים טיפוסיים בין אחים. יחד עם זאת, לא נמצאו הבדלים ברמות הקונפליקט והיריבות (כלומר, נראה שתאומים

רבים ומתחרים ביניהם באותה מידה שאחים יחידאים עושים זאת). בין תאומים זהים, בממוצע, מתפתח קשר קרוב ותלותי יותר מאשר בין תאומי אחווה. בנוסף, תאומים מאותו המין נוטים ליותר קונפליקט ויריבות (בעיקר זוגות בנים) בעוד שהתלות בין תאומים שוני מין (בן ובת) גדולה יותר. חשוב לציין כי הנתונים מתבססים על ממוצעים של **הקבוצות** השונות, וכמובן שלכל זוג תאומים יש את הקשר הייחודי שלו.